

Vida i obra

Els progressistes i anticlericals anaven a favor del poeta, i la gent de dretes feien costat al bisbe i el marquès de Comillas

palau. Els marquesos, que entenien la fe de manera més flexible, es veien perjudicats per la reputació moral que arrossegava Verdaguer. Aconsellats per les autoritats eclesiàstiques, els marquesos van decidir que calia prescindir dels seus serveis. El marquès va pactar amb el bisbe de Vic que l'any 1893 reclamaria Verdaguer a la seva diòcesi, ben lluny d'aquelles amistats tèrboles. El bisbe Morgades volia establir el capellà en un asil de Vic, i Verdaguer, alarmat, temia que el tanquessin per boig. Allò que semblava una bona solució sense rerefons de maldat va ser entès pel poeta com un atac personal incomprensible i la seva reacció no es va fer esperar.

Finalment, Verdaguer va claudicar i va decidir, el maig de 1893, escollir la Gleva com a lloc de repòs. Tot i que es tornava a trobar en les terres que l'havien vist néixer, se sentia reclòs i retingut. Durant els dos llargs anys que va passar al santuari de la Gleva, va seguir la línia de la poesia mística i religiosa, mostrant sovint traces d'aflicció i va escriure *Roser de tot l'any* (1894), *Veus del Bon Pastor* (1894) i *Sant Francesc* (1895). Ara bé, no va passar massa temps fins que Verdaguer va decidir lluitar pel seu compte i desobeir el seu superior, el bisbe Morgades. Va baixar a Barcelona, on es va allotjar a casa de les Duran. Un cop allí, sense amics i amb molts enemics poderosos, va buscar suports. Davant d'això, el bisbe no va tenir, novament, gaire tacte a l'hora d'actuar, i va enviar la policia perquè detingués el poeta al seu domicili. L'intent va ser inútil, però Verdaguer, que en aquell moment no era a casa, es veia fugitiu i acorralat. Cercant la comprensió pública, Mossèn Cinto va portar el cas als diaris i va publicar al *Noticiero Universal* els articles que es van recollir posteriorment sota l'epígraf *En defensa pròpia*. L'obra començava amb un "comunicat" adreçat "a la gent honrada de Barcelona" i havia de reunir la col·lecció d'articles publicats a la premsa de 1895 sota l'epígraf *Un sacerdot calumniat*. El mateix any es va compilar en format de llibre i en traducció castellana amb el títol complet *Mosén Jacinto Verdaguer en defensa propia. Colección de cartas al Noticiero y a la Publicidad*. I anys després de la mort de l'autor, es va afegir, a més a més, la segona sèrie de 26 textos periodístics coneguts com *Un sacerdot perseguit*, que Verdaguer havia publicat durant l'any 1867. D'aquesta manera, i amb la darrera part inclosa, apareixia, ja en català, *En defensa pròpia*. Els títols dels articles de la darrera sèrie ja demostra l'amargor i agressivitat amb què el poeta vivia el moment: *Llorers espinosos*, *Per què no se'm deixa dir missa?*, *La Calúmnia*, *Los bocins de la serp*, *Siti per fam*, *On és la caritat*, *Qui és l'hallucinat?*, *Quin crim és lo meu?*, *De qui ve l'escàndol?*, *Els diners*

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

de Judas... Verdaguer hi argumentava contra les acusacions de desobediència, al·lucinacions, malversació d'almoines que se li feien; en resum, doncs, un plec d'incomprensions i enveges. L'objectiu que Verdaguer perseguia amb els articles, considerats una joia periodística del segle XIX, era justificar-se amb la ploma, que era l'única arma que li quedava. Verdaguer mostrava així el seu fort temperament defensant-se fins a les últimes conseqüències.

El cas va provocar un gran daltabaix a Barcelona i de seguida va dividir la població en dos bàndols: d'una banda, els progressistes, els liberals i fins i tot els anticlericals, que anaven a favor del polèmic capellà; de l'altra, els conservadors, els clericals i, en general, la gent de dreta, que feien costat al bisbe i al marquès. Davant l'actitud obstinada del poeta i com a conseqüència immediata dels articles, el bisbe Morgades el va suspendre a *divinis* el 23 de juliol de 1895, és a dir, li va prendre el dret de dir missa i administrar els sagraments. La notícia va sumir el poeta en una gran pena, i el va portar a enllestir *Flors del Calvari* -obra que Verdaguer va iniciar estant a la Gleva i que va acabar el 1895, tot i que porta la data de publicació de 1896-. Així mateix, va publicar a Perpinyà *Lo sol de Penzellà*.

Amb el pas dels mesos, els ànims s'apaivaguen i, gràcies a les gestions de l'arquebisbe de Madrid, doctor Clos, i dels pares agustins d'El Escorial, li van ser restituïdes, el febrer de 1898, les llicències sacerdotals. El bisbe de Barcelona el va admetre a la seva diòcesi i el va destinar a l'església de Betlem, just davant del palau dels Comillas, a la cantonada del carrer del Carme. S'explica que Verdaguer ironitzava amb el cas i deia sovint: "Tant patir i al capdavall per passar d'una banda de Rambla a l'altra". Aquell mateix any, va morir el doctor Català,

A sobre, la casa de Folgueroles on va néixer Verdaguer. A la dreta, el poeta al llit de mort de Vil·la Joana de Vallvidrera

ARXIU

bisbe de Barcelona, i ocupà el seu lloc el bisbe Morgades, amb qui, finalment, sembla que Verdaguer s'havia reconciliat.

El poeta va recuperar de nou l'activitat literària pública, va presidir certàmens, va fundar tres revistes (*L'Atlàntida* (1896), *La creu del Montseny* (1899) i *Lo pensament català* (1900)), va col·laborar en d'altres i va pronunciar discursos com el que l'any 1902 va fer en memòria de Rubió i Ors en la sessió inaugural de l'Acadèmia de les Bones Lletres. Llavors, però, va caure malalt de tuberculosi. Es va esforçar a continuar la producció literària amb delit, tot i que només va escriure algun poemeta breu que va afegir a *Aires del Montseny* (1901), *Flors de Maria* (1902) i *Al cel* (1903), obra que ja es publicà pòstumament. La sensació de veure la mort a prop l'estimulava a escriure, a reordenar papers i a preparar noves edicions de la seva obra fins que la ploma s'aturés. Malgrat els seus esforços, nombrosos manuscrits van haver d'esperar anys després de la seva mort per veure la llum. Les poesies i els textos en prosa inèdits es van publicar a la fi, i l'obra ja coneguda es va anar reeditant. Entre els escrits inèdits, cal destacar *La mellor corona* (1903) -recull de poesies de diverses èpoques-, *Eucarístiques* (1904) -compilació de peces adreçades a l'Eucaristia-, *Rondalles* (1905) -aquesta obra comprèn un plec de rondalles que Verdaguer va anar recollint al llarg de la seva vida, però que no va poder enllestir-, *Discursos* (1905) -l'obra ve acompanyada

d'un pròleg de Maragall i està formada pels discursos que el poeta va fer en nombrosos actes públics-, *Folklore* (1907), *Pròleg del Llibre d'Amic e d'Amat* de Ramon Llull (1908), *Els pobres. Els sants* (1908) -recull de poesies que l'autor tenia a mig fer-, i *Barcelonines* (1925) -l'obra duu un títol provisional i està formada per poemes diversos que l'editor va escollir i que supleixen l'obra en vers i en prosa de Verdaguer *Barcelona*-. A més, l'amic i col·laborador del poeta Francesc Matheu, per encàrrec del mateix Verdaguer, va iniciar l'any 1914 la recopilació de les seves *Obres completes*. L'edició, d'abast popular, va tenir una gran acceptació i, gràcies al rigor professional de Matheu i al fet d'haver afegit manuscrits que el públic desconeixia, l'obra és força fiable i encara avui conserva tota la seva validesa pels verdagueristes.

Malalt, el primer d'abril Verdaguer va haver de fer llit. La premsa es va fer ressò del seu estat de salut i de les penúries econòmiques que passava. Com a resposta, el públic va tornar a interessar-se per ell i li van començar a ploure ajudes de tota mena. El poeta va acceptar només la del senyor Ramon Miralles, exalcalde de Sarrià, i es va traslladar a la finca Vil·la Joana de Vallvidrera. Després d'una revifalla esperançadora, Verdaguer moria el 10 de juny de 1902. Només la mort va retornar-li l'èxit esplendorós dels millors temps. Es va condicionar el Saló del Consell Cent com a capella ardent. Aquell espai, que havia viscut els primers èxits de Verdaguer en els Jocs Florals, tancava aleshores, simbòlicament, tot un cicle vital. L'enterrament a Montjuïc, que es va fer el dia 13, va ser d'allò més apoteòsic. Ni les autoritats eclesiàstiques ni les civils no van poder superar la manifestació de dol popular, tres-centes mil persones acompanyaven a peu el cadàver de Verdaguer fins a arribar al turó del cementiri on va ser enterrat, entre Barcelona i la mar, sota un llorer i al peu d'un ginestar florit. S'enceitava així un interminable camí d'elogis, homenatges i condecoracions que cent anys després encara duren. ●

Una de les primeres edicions castellanes de 'Canigo'

ARXIU